

Terensko delo z netopirji

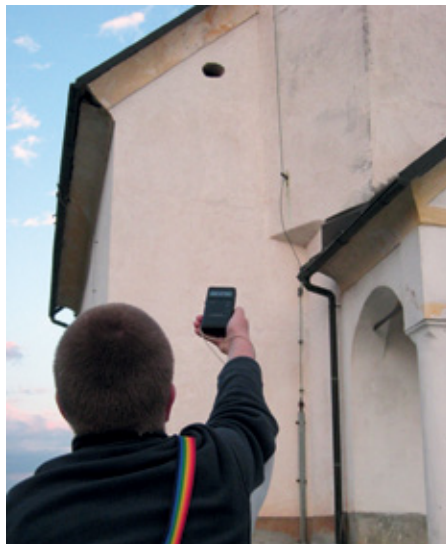
Besedilo: Maja Zagmajster

V projektu *Življenje ponoči* ugotavljamo, ali lahko neprimerno nameščeno in pretirano zunanjo osvetlitev cerkva nadomestimo s tako, ki bo manj energetska potratna in predvsem manj moteča za nočno aktivne živali. Ker se o učinkih svetlobnega onesnaževanja ve še relativno malo, so raziskave v okviru projekta pomembne ne le za spremljanje učinkov zamenjane osvetlitve, ampak tudi za splošno razumevanje vpliva svetlobnega onesnaževanja na izbrani živalski skupini. V projektu sodeluje šest partnerjev, sofinanciran pa je iz programa EU Life+ kot tudi s strani ministrstva, odgovornega za varstvo narave (o projektu in načinu dela v njem si lahko več preberete v prvi številki *Trdoživa* kot tudi na spletni strani <http://www.lifeatnight.si>). V projektu spremljamo nočne metulje in netopirje, metode za spremljanje enih in drugih pa se seveda razlikujejo. Medtem ko se pri nočnih metuljih spremlja število osebkov in vrst, ki priletijo na osvetljene stene cerkva, pri netopirjih spremljamo obnašanje izbrane vrste pri večernem izletavanju iz cerkva kot tudi hitrost rasti mladičev. Terenska opazovanja izvajajo usposobljeni poznavalci in strokovnjaki, ki se jim lahko po predhodnem dogovoru pri terenskem delu pridruži vsakdo. Pri netopirjih je del terenskih raziskav tak, da omogoča tudi bolj samostojno raziskovalno delo manj ali neizkušenim opazovalcem, če so le dovolj natančni, pozorni in potrpežljivi.

Terenske raziskave netopirjev lahko razdelimo na tri dele. Podnevi potekajo popisi na podstrešjih in zvonikih projektnih cerkva, kjer popišemo vse vrste, njihovo število, njihov položaj, prisotnost mladičev, izmerimo tudi temperaturo prostorov. Zvečer se razporedimo okoli cerkva in opazujemo večerno izletavanje netopirjev, za kar je treba pozorno spremljati vse preletne odprtine. Na treh projektnih cerkvah pa v času, ko so prisotni mladiči, spremljamo njihovo rast. To delo zahteva veliko mero previdnosti, poteka ponoči in se zaključuje takoj, ko se v zatočišče k malčkom začno vračati njihove mame. Izvajamo ga le strokovnjaki v majhnih terenskih skupinah.

Morebitne razlike v času in trajanju izletavanja netopirjev glede na različno osvetlitev cerkva so osrednja tema raziskav v projektu – in prav temu delu se lahko priključi vsakdo, ki bi želel preizkusiti terensko delo z netopirji v praksi. Za nami sta že dve uspešno izpeljani terenski sezoni (poletja 2011 in 2012), ko smo metode opazovanja netopirjev že dodobra preizkusili. Pri večernem delu opazujemo izletavanje netopirjev iz vseh preletnih odprtin, pri čemer beležimo tako število netopirjev, ki so zapustili zatočišče, kot tudi tistih, ki so se vanj spet vrnili. Netopirji namreč na začetku večera nekajkrat preletijo ven in nazaj v odprtino, s čimer preverjajo zunanjo svetlost in vremenske razmere, za tem pa začno zapuščati zatočišče. Vsak dogodek natančno vpisujemo v vnaprej pripravljene popisne liste, v vsaki ekipi pa sta po dva opazovalca – eden neprestano opazuje dogajanje na preletnih odprtinah, drugi pa si po njegovem nareku beleži opažanja. Osrednja vrsta, ki jo opazujemo, je mali podkovnjak (*Rhinolophus hipposideros*), a si beležimo obnašanje in prisotnost tudi drugih vrst. Za natančno identifikacijo netopirjev moramo ponekod uporabiti tudi ultrazvočne detektorje, naprave, ki neslišni ultrazvok netopirjev, s katerim se orientirajo, pretvorijo v nam slišne frekvence.

Opazovanja izletavanja se pričnejo pol ure pred sončnim zahodom, ko se razporedimo okoli cerkva, tako da opazujemo

Pri opazovanju izletavanja netopirjev uporabljamo tudi ultrazvočne detektorje (foto: Simon Zidar).

Samica malega podkovnjaka z mladičem na podstrehi cerkve (foto: Simon Zidar).

vse preletne odprtine, skozi katere izletavajo netopirji. Že na terenu lahko vidimo razlike – medtem ko je izletavanje netopirjev na nekaterih odprtinah zelo živahno, lahko na drugih vidimo izleteti le posamične netopirje ali pa sploh nobenega. A vse moramo spremljati z enako pozornostjo. Dogodke si beležimo v 15 sekundnih intervalih, opazujemo pa toliko časa, dokler ne mine 15 minut od zadnjega izletelega netopirja. Včasih je ta čas težko določiti zaradi mladičev, ki preizkušajo letalne sposobnosti in tudi pozno v noč izletavajo ven in noter iz odprtin. A izda jih nekoliko neroden in počasnejši let ponavadi tik ob steni, ki kaže, da le vadijo in da se še ne bodo odpravili na samostojen lov.

Doslej se nam je pri večernih in dnevnih popisih netopirjev vsako leto pridružilo okoli 50 prostovoljcev, tudi študentov biologije, ki lahko s takim terenskim delom opravijo del obveznosti pri študiju biologije. Tudi v letu 2013 bo priložnosti za sodelovanje veliko. Vsako cerkev opazujemo po desetkrat od konca maja do konca avgusta, in sicer na Cerkljanskem (Otalež, Trebenče, Ledinica), v okolici Vrhnike (Stara Vrhnika, Velika Ligojna, Zaplana) in Trojan (Šentgotard, Čemšenik, Špitalič). V tem letu bomo v opazovanja vključili tudi spremljanje neosvetljenih cerkva, tako da bo dela ogromno, terenska pomoč pa še kako dobrodošla. Gre za zadnjo terensko sezono, tako da priložnosti, da se nam pridružite na terenu, nikar ne zamudite!

